

ב"ה

פרשת ואתחנן

בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך

דברים ו, ה.

לחיות שבעים שנה ולא לטעום טעמה של תפלה אמיתית

איתא ברמב"ם ריש הלכות תפלה: "מצות עשה להתפלל בכל יום". והקשו עליו¹ מכמה וכמה מקומות שתפלה היא מדרבנן. ועוד זאת, שגם לדעת הרמב"ם שהתפלה היא מצות עשה – מניין המקור שהחיוב להתפלל הוא בכל יום.

וכבר שקלו וטרו בזה – שמה שכתב הרמב"ם שהתפלה היא מצות עשה, הרי זה בשעה שמרגיש חסרון בצרכיו, שאז המצוה היא שיהיה "שואל צרכיו שהוא צריך להם כו"². ובנוגע לחיוב התפלה בכל יום – הרי כיון שלא מסתבר לומר שמצוה זו תתקיים פעם אחת במשך זמן רב, על כן צריך לומר שחיובה בכל יום³ ולאחרי כל זה – אין הדברים מחוברים די צרכם.

אמנם, ישנו ענין שלדעת כל מוני המצוות הוא בודאי מצות עשה – לזעוק ולהריע בחצוצרות בעת מלחמה⁴, כמו שנאמר⁵ "וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות גו"⁶, ועד שיש סברא⁶ שלא

¹רמב"ן בשהמ"צ להרמב"ם מ"ע ה'. הובא בכסף משנה כאן. וראה שאגת ארי' סי"ד.
²רמב"ם שם ה"ב. וראה קרית ספר – הובא בלח"מ ה"א כאן. קנאת סופרים בשהמ"צ שם.
³ראה כס"מ שם (ד"ה ודע), שאג"א שם (ד"ה עוד).
⁴ראה רמב"ם ריש הל' תעניות. רמב"ן ומג"א וקנאת סופרים לשהמ"צ שם.
⁵בהעלותך יו"ד, ט.
⁶ראה נ"כ הרמב"ם הל' תעניות שם ה"ד. מג"א או"ח ר"ס תקעו.

רק הזעקה אלא גם התקיעה בחצוצרות היא מצות עשה מן התורה גם בזמן הזה, כיון שאין זה קשור עם בית המקדש דוקא.

ונמצא, שמצד ענין התפלה כפי שהוא על פי נגלה דתורה, הרי, מי שנמצא במצב שאינו מרגיש שיש לו חסרון שנוגע לו לבקש ולהתחנן שימלאו את חסרונו, ואין לו מלחמות וכו' – יתכן "שיתפלל כל היום כולו", ואף על פי כן, לא התפלל מימיו תפלה מן התורה, כי אם מדרבנן בלבד!

ועל דרך זה בנוגע לקריאת שמע – שעל פי נגלה דתורה מצינו אריכות השקלא וטריא בראשונים ואחרונים⁷ אם קריאת שמע היא מדאורייתא או מדרבנן, כיון שיש דעה ש"קריאת שמע דרבנן", ורק "אמת ויציב דאורייתא", ומה שכתוב "ובשכבך ובקומך"⁸ – "בדברי תורה כתיב"⁹.

ונמצא, שיהודי יכול לקרות שמע פעמיים בכל יום, ואף על פי כן ימצא פוסק שיאמר שלאחרי כל מה שעשה כדבעי כו', לא קיים אלא מצוה מדרבנן, ולא מדאורייתא!

בשלמא על פי חסידות – הרי מבואר בארוכה בחסידות¹⁰ שיש מעלה יתירה במצוה מדרבנן, כמאמר רבותינו ז"ל¹¹ חמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה וערכים דברי סופרים יותר מדברי תורה; אבל על פי נגלה דתורה, בנוגע לחומר וקלות הענינים ביחס לשכר ועונש כו' – הרי מצוה מדאורייתא דוחה מצוה מדרבנן.

ובענין זה מודגש ההכרח שבתורת החסידות – כיון שעל ידה נעשים התפלה והקריאת שמע מצוה מן התורה:

כאשר יהודי מתחיל להתבונן בגדולתו יתברך, ומזה בא להבנה והכרה בשפלות האדם, שרואה עד כמה הוא בצמצום מדידה והגבלה; כאשר חסר באכילתו אזי נעשה מיד חלישות בכח שכלו, וכאשר חסר בשינתו נעשה אצלו בלבול המוחין, ובכלל זקוק הוא למין החי הצומח והדומם, ובלעדם אינו יכול להתקיים,

וכמו כן בנוגע למצבו הרוחני – שמתבונן בגדלות הבורא שממנו נלקחה נשמתו, "מאיגרא רמה", ומשם ירדה "לבריא עמיקתא"¹², ובפרט כשיודע בעצמו מי הוא המושל ושולט עליו מבין שני אלו שעליהם אמרו חכמינו

⁷ראה שאגת ארי' בתחלתו (ס"א-ב). וש"נ.

⁸ואתחנן ו, ז.

⁹ברכות כא, א.

¹⁰ראה תו"א שמות נב, ד ואילך. לקו"ת פקודי ו, ד. ובכ"מ.

¹¹ראה סנהדרין פח, ב (במשנה). ירושלמי שם פי"א ה"ד. ע"ז לה, א ובפרש"י. ירושלמי שם פ"ב ה"ז. ועוד.

¹²ע"פ לשון חז"ל – חגיגה ה, ב.

ז"ל¹³ "זה וזה שופטן" – שלפעמים זה קם וזה נופל ולפעמים זה קם וזה נופל¹⁴, כך, שאינו יכול להגיע למעמד ומצב "שתהא יציאתך מן העולם כביאתך לעולם"¹⁵,

הנה כשמרגיש את שפלות מצבו – אזי מרגיש את עצמו במצב של חסרון עצום, ובלשון אדמו"ר האמצעי¹⁶: "כשנזכר העני ואביון על רוב דחקו . . . יבכה במר נפשו תיכף כו", וכיון ששפלות מצבו והחסרון שלו נוגעים לו באמת – אזי נעשה אצלו החיוב מן התורה לבקש צרכיו, וכאשר מתפלל, אזי מקיים מצות עשה מן התורה.

ואז נכללת בזה גם המצוה מן התורה לזעוק ולהריע בעת מלחמה – שזועק להקב"ה ש"יעמוד לימין אביון להושיע משופטי נפשו"¹⁷, "זה וזה שופטן", כמבואר בתניא¹⁸ ש"שתי הנפשות . . . נלחמות זו עם זו על הגוף וכל אבריו כו", והיינו, שהיצר הרע, "א-ל זר אשר בקרבך"¹⁹, גורם ל"מלחמה בארצכם", שרצונו לכבוש את רמ"ח האברים ושס"ה הגידים ושלושת לבושי הנפש שיהיו שייכים אליו בלבד.

אמנם, כדי לבוא למעמד ומצב שהתפלה תהיה מתוך הרגש גודל החסרון וזעקה להקב"ה כו' – צריכה להיות ההקדמה דאמירת כל פרטי הענינים ד"מה טובו", "הודו", פסוקי דזמרה וברכות קריאת שמע – ומבלי לדלג²⁰, למרות ההיתרים שבזה שמצינו בדברי האחרונים ושלפניהם²¹ - וכפי שתורת החסידות מבארת ומורה את הדרך להתבוננות בענינים אלו – החל מהתבוננות ד"הודו להוי' קראו בשמו", "הודיעו בעמים (שאפילו בכל העמים יודעים) עלילותיו"²²,

ואחר כך מגיע לפסוקי דזמרה, ומתבונן בהענין ד"וירם קרן לעמו"²³ – "לְעֲמוֹ דייקא, כיון שבכל הבריאה "נשגב שמו לבדו הודו על ארץ ושמים"²⁴, היינו, שאפילו "שמו" נשגב לבדו, ורק "הודו", זיו והארה בלבד, על ארץ ושמים²⁵, וכיון שכן, נמצא, שהוא במצב של עני מדוכא שאין לו מאומה לחלוטין...

¹³ ברכות סא, ב.

¹⁴ ראה מגילה ו, סע"א. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת תולדות כה, כג.

¹⁵ ב"מ קז, סע"א.

¹⁶ דרך חיים פ"ב (ה, ד).

¹⁷ תהלים קט, לא.

¹⁸ פ"ט.

¹⁹ ראה שבת קה, ב.

²⁰ ראה גם מכתב כ"ה אייר שנה זו (אג"ק חט"ו ע' קע). שיחת י"ט כסלו תשי"א סכ"ה (תו"מ ח"ב ריש ע' 134). וש"נ.

²¹ ראה שו"ע אדה"ז או"ח רס"ב. וש"נ.

²² דברי הימים א טז, ח.

²³ תהלים קמח, יד.

²⁴ שם, יג.

²⁵ ראה תו"א פרשתנו (מקץ) לד, סע"ד. ובכ"מ.

ואחר כך מגיע לברכות קריאת שמע, ששם מדובר אודות השרפים וחיות ואופני הקודש²⁶, שעומדים בתנועה של אמירת קדוש וברוך כו'²⁷, ומתבונן בשרש נפשו הבהמית שנלקחה מהמלאכים הנזכרים לעיל, ואילו אצלו הענין דעבודת המלאכים הוא בהעדר לגמרי, כיון שנמצא במעמד ומצב ששייך רק לעניני עולם הזה.

ואז – בכה יבכה במר נפשו... מצד גודל התאוה והצמאון להיותו "בארץ ציה ועיף בלי מים"²⁸, ובתנועה כזו מתפלל לבורא העולם ומבקש ממנו שירוהו וישביע את צמאונו ורעבוננו, כיון שאינו יכול לסבול יותר...

...וענין זה שייך לכל אחד ואחת מישראל, אפילו לפשוט שבפשוטים, וגם בזמן הגלות – שהרי אנשי כנסת הגדולה תיקנו את נוסח התפלה באופן השוה לכל – שעל ידי ההתבוננות בכל חלקי התפלה, מ"מה טובו" עד שמונה עשרה, כפי שנתבארה בתורת החסידות, יוכל לבוא למעמד ומצב שירגיש את החסרון שלו בכל הענינים, ואז, כאשר מתפלל להקב"ה, מקיים מצות עשה מן התורה שלשה פעמים ביום;

ובה בשעה, יהודי שאינו לומד תורת החסידות, "א' עולם'שער" – יכול לחיות שבעים שנה מבלי לטעום טעמה של תפלה אמיתית!

ועל דרך זה בנוגע לקריאת שמע: במה דברים אמורים שהענין דקריאת שמע הוא רק מדרבנן – כאשר אינו עומד בהיכלו של מלך, ששם אין הענין ד"מחוי במחוג קמי מלכא", ובמילא, יכול לעמוד בתנועה כזו שהוא ככל האדם, ככל הארצות וככל הגוים, ואינו מוכרח לעמוד בתנועה של מסירות נפש ואהבה "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך", שכן, מחוץ להיכלו של מלך אין חיוב לעמוד בתנועה של השתחווייה, ואין בכך פגיעה בכבוד המלך.

אמנם, כאשר נמצאים בהיכלו של המלך, וכמו בשעה שנכנסים להר הבית, ועל אחת כמה וכמה לבית המקדש – הרי הדין הוא ש"לא יכנס אדם להר הבית (ועל אחת כמה וכמה לבית המקדש) במקלו ובמנעלו ובפונדתו ובאבק שעל רגליו, ולא יעשנו קפנדריא ורקיקה מקל וחומר"²⁹, וכאשר עובר על זה, הרי הוא עובר לא רק על ענין שמדרבנן, אלא על מצות עשה מן התורה ליראה מן המקדש ולכבדו³⁰.

ונמצא, שכאשר קורין קריאת שמע לאחר הקדמת ההתבוננות שנתבארה בתורת החסידות, החל מההתבוננות בתוכן ברכת קריאת שמע, "הבוחר בעמו ישראל באהבה", "ובנו בחרת מכל עם ולשון וקרבתנו כו'", בקירוב

²⁶ראה לקו"ת ויקרא ב, ב. ובכ"מ.

²⁷ראה חולין צא, סע"ב ואילך. ובתוד"ה ברוך שם.

²⁸תהלים סג, ב.

²⁹ברכות רפ"ט. רמב"ם הל' ביהב"ח רפ"ז.

³⁰רמב"ם שם. וראה גם הל' ביאת מקדש פ"א.

כזה כפי שהקב"ה רוצה וכפי שהקב"ה יכול – אזי נעשה הענין ד"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך",
ואפילו הענין ד"בכל מאדך", המסירות נפש ד"הוי' אחד", ועל אחת כמה וכמה הענין ד"והיה אם שמוע תשמעו
גו' פן יפתה לבבכם גו"³¹ - הכרזה בעולם על פי דין תורה, מצות עשה מן התורה.

המורם מכל האמור לעיל, שגם על פי נגלה, על פי שולחן ערוך וקיצור שולחן ערוך, מובן ההכרח בלימוד תורת
החסידות – כיון שפועלת בהמצוות שמקיימים מידי יום ביומו כמה פעמים (מצות קריאת שמע פעמיים בכל יום,
ומצות תפלה שלשה פעמים ביום), לצאת מהסוג וגדר של מצוה דרבנן ונעשים מצוה מן התורה לכל הדעות.

קטע משיחת מוצש"ק פ' וישב, כ"ף כסלו, רשימת השומעים בלתי מוגה.

תו"מ ה'תשי"ז ח"א ע' 280.

³¹ עקב יא, יג-זט.

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולעיני הרב גבריאל נח וזוגתו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי, אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"י ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו
שלמה נחמ"ה, צביה זלאטע רייזל, שמואל, מנחם מענדל, ישראל אריה לייב, יוסף יצחק,
שניאור זלמן, חיה מושקא, אברהם דוד, אהרן, חנה